

זמן קיץ עמוד 1

קידושין מא. המשנה וגמרא עד "בפלוגי אני רוצה" עם רש"י

לא זו אף זו

תוס' ד"ה האיש

חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף מא עמוד א

השתא בשלוחו מקדש בו מבעיא אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו. פ"ל בלאו הכי נמי הוה מצי לשנויי דלא זו אף זו קתני כדמשנינן בעלמא, אלא דכל היכא דאפשר לפרושי באנפא אחרינא לא מוקמינן מתניתין בלא זו אף זו.

פני יהושע מסכת קידושין דף מא עמוד א

תוספות בד"ה השתא בשלוחו מקדש כו' ואין שייך לתרץ לא זו אף זו כו' עכ"ל. ולולי דבריהם היה נראה לי דהא דמשנינן בעלמא לא זו אף זו היינו שיש מיהא שום חידוש הדין בבבא דרישא דזה לשון לא זו בלבד יש חידוש הדין אלא אף גדולה מזו משא"כ הכא דמה שמקדש בעצמו מקרא מלא הוא כי יקח איש אשה לא שייך לא זו אף זו:

טב למיתב בקטנה

תוס' ד"ה אסור (השני)

חידושי הרשב"א מסכת קידושין דף מא עמוד א

כדרב יהודה אמר רב דאמר אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוגי אני רוצה. וא"ת והא אמרינן טב למיתב טנדו מלמיתב ארמלו, י"ל דוקא בגדולה דמדלא הקפידה לומר חזקה ניחא לה בכל דהוא אבל קטנה דלמא לכשתגדל לא תתרצה בו, א"נ איכא למימר דקטנה חיישין דלמא ממללו לה מילי עילויה ומתוך שדעתה קלה תתפתה ותשנאנו משא"כ בגדולה.

שיטה לא נודע למי

עד שתגדיל ותאמר בפלוגי אני רוצה וא"ת והא אמרינן לעיל אבל בהאי איסורא ליכא כדריש לקיש וכו' י"ל התם כיון דאמרה בפני שנים אני רוצה בפלוגי אע"ג דלא חזיא ליה ליכא איסורא אבל כל כמה דלא אמרה בפלוגי אני רוצה איכא איסורא וכשהיא קטנה אע"ג דאמרה בפלוגי אני רוצה איכא איסורא שמא תחזור בה כשתגדיל

האם יש מצוה בקידושין

ר"ן טז. בדפי הרי"ף מהתחלת הגמרא עד "כשהיא"

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ריב - ריג

המצוה הרי"ב היא שצונו לפרות ולרבות ולכוין לקיים המין וזאת היא מצות פריה ורביה והוא אמרו יתעלה (בראשי' א) פרו ורבו. וכבר ביארו (ברכו' יו א וש"נ, הק"ש רפ"ד) שהחתן אינו חייב בקרית שמע כשישא בתולה ושמו טעם לזה היותו עוסק במצוה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו והמתחייב ממנה בפרק ששי מיבמות (סא - סו א). ומצוה זו אין הנשים חייבות בה ובבאור אמרו שם (סה ב) האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה:

והמצוה הרי"ג היא שצונו לבעול בקדושין ולתת דבר ביד האשה או בשטר או בביאה. וזו היא מצות קדושין. והרמז עליו אמרו (תצא כד) כי יקח איש אשה ובעלה וגו', הורה שהוא יקנה בבעילה (קדושין ד ב).

רא"ש מסכת כתובות פרק א סימן יב

ויש שכתבו שצריך לברך ברכת אירוסין קודם קידושין כדאמר (פסחים דף ז ב) כל הברכות כולן מברכין עובר לעשייתן. ויש שכתבו שצריך לעשות אחר האירוסין דילמא הדרא בה האשה והוא לה ברכה לבטלה. ועוד שבכל המצות לפי שמזכירין עשיית המצוה מברכין עליהן עובר לעשייתן אבל כאן אין מברכין אשר קדשנו לקדש האשה וכיון שאין מזכירין עשיית המצוה אין צריך לברך עובר לעשייתן. מאי מברכין. אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין ברוך מקדש ישראל וכו' ונהגו האידנא מקדש ישראל על ידי חופה וקידושין. יש מקשים על נוסח ברכה זו למה אין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה ועוד היכן מצינו ברכה כזאת שמברכין על מה שאסר לנו הקב"ה והלא אין אנו מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוט ועוד מה ענין להזכיר עריות בכאן. ועוד מה לנו להזכיר חופה בכאן כיון שמברכין ברכת ארוסין בבית האירוסין ובלא חופה. ונ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה** כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פלגש וקיים פריה ורביה אינו מחוייב לקדש אשה וכן הנושא זקנה איילונית או עקרה וכן סריס חמה שנשא מברכין ברכת חתנים ואין חיוב במצוה זו שאין בה קיום מצות פריה ורביה והילכך לא נתקנה ברכה במצוה זו. אף בנושא אשה לשם פריה ורביה כיון (שאי) אפשר לקיים מצות פריה ורביה בלא קידושין ולא דמי לשחיטה שאינו מחוייב לשחוט ולאכול ואפ"ה כשהוא שוחט לאכול מברך דהתם אי אפשר לו לאכול בלא שחיטה אבל הכא אפשר לקיים פריה ורביה בלא קידושין וגם התם אפקיה קרא בלשון ציווי דכתיב וזבחת ואכלת אבל הכא כתיב כי יקח איש ועוד דבקדשים אי אפשר בלא שחיטה הילכך מברכין על כל שחיטה. וברכה זו נתקנה לתת שבח להקב"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות. והזכירו בו איסור ארוסות והיתר נשואות בחופה וקידושין שלא יטעה אדם לומר שהברכה של קידושין נתקנה להתירה לו לכך הזכירו חופה לומר דדוקא ברכת חופה היא המתרת הכלה***. ולהכי נמי הקדימו חופה לקידושין לומר והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה שאחר ברכת הקידושין:

רמב"ם הלכות אישות פרק ג הלכה כג

כל המקדש אשה בין על ידי עצמו בין על ידי שליח צריך לברך קודם הקידושין הוא או שלוחו ואחר כך מקדש כדרך שמברכין קודם כל המצות, ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה, מה שנעשה כבר נעשה.

השגת הראב"ד

צריך לברך קודם קדושין או הוא או שלוחו ואחר כך מקדש. א"א אין אנו אומרין כן אלא מקדש ואחר כך מברך והטעם מפני שהדבר תלוי בדעת אחרים שאם תמשך האשה ולא תרצה לקבל הרי הברכה לבטלה, וזה הטעם לברכת האב שמברך להכניסו בביתו של אברהם אבינו.

תוספות מסכת פסחים דף ז עמוד א

בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע - מכאן היה מצריך רשב"א לברך לפני המילה להכניסו דאי לאחר המילה ישקר בברכתו דלהכניסו להבא משמע ועוד שצריך לברך עובר לעשייתו ולא נראה לר"ת דבפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קלז: ושם) תניא המל

אומר אקב"ו על המילה אבי הבן אומר להכניסו משמע לאחר המילה מקומו אע"ג דלהכניסו משמע להבא לא קשה דלא על זאת הנעשה עכשיו מברך אלא משבח ומודה להקב"ה שצונו על המילה כשתבא לידו ותיקנוה כאן לגלות ולהודיע שזו המילה נעשה לשם יוצרנו ולא לשם ע"ג ולא לשם מורנא ולא לשם הר גרזים ואין צריך לברך עובר לעשייתו אלא במקום שהעושה המצוה הוא מברך אבל כשמברך אחר לא ותדע שהרי ברכת אירוסין אינו מברך אלא אחר אירוסין.

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ט ה"ג

מצות אימתי מברך עליהן רבי יוחנן אמר עובר לעשייתן רב הונא אמר בשעת עשייתן אתיא דרב הונא כשמואל דאמר רבי יוסי בי ר' בון בשם שמואל כל המצות טעונות ברכה בשעת עשייתן חוץ מתקיעה וטבילה ויש אומרים קידושין בבעילה

חידושי הרמב"ן מסכת פסחים דף ז עמוד ב

והא דאמר שמואל כל המצות כלן מברך עליהן עובר לעשייתן כלל גדול הוא ולא אמר בו חוץ, ובירוש' במס' ברכות אמרו חוץ מקדושין בבעילה, ונ"ל הטעם לפי שאין ראוי לברך על המצוה אלא כשהיא מזומנת לפניו לעשותה ובאותה שעה הוא עם האשה במטה ואין ראוי לברך משום ולא יראה בך ערות דבר ולא הצריכוהו חכמים לבעול הוא בבגדו והיא בבגדה ולהתכסות בשעת ברכה, זהו טעם הירושלמי, ומדלא אמרו בגמ' דילן אלא חוץ מן הטבילה לא סמכינן אגמרא דמערבא בהא, וכ"ש דלכולהו שמעינן מינה דבקדושי כסף ושטר עובר לעשייתן הם מברכין ברכת אירוסין, וכן כתב רבינו הגדול בתשובה ותלמידו הרב ר' משה ז"ל (פ"ג מהל' אישות הכ"ג עיי"ש ובהשגות). והוי יודע שלא כלל שמואל כאן אלא כל המצות כולן, אבל שאר ברכות ברכת הנהנין ודאי קודם שיהנה מהן, שאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה כדאיתא בברכות (ל"ה א'), ואם ברכת השבח הם כגון אותם שבפרק הרואה ודאי לאו עובר לעשייתן מברכין אותן אלא לאחר מכאן, שאין ראוי לומר כשיתקרב לראות הים הגדול יהא עוצם עיניו ומברך ורואה אלא רואה ומברך וכן בכולן

חיוב אשה בפרו ורבו

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סה עמוד ב

מתני'. האי ש מצווה על פריה ורביה, אבל לא האשה; רבי יוחנן בן ברוקה אומר, על שניהם הוא אומר: ויברך אותם אלהים ויאמר להם [אלהים] פרו ורבו. גמ'. מנא הני מילי? אמר ר' אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון, אמר קרא: ומלאו את הארץ וכבשוה, איש דרכו לכבש, ואין אשה דרכה לכבש. אדרבה, וכבשוה תרתי משמע! אמר רב נחמן בר יצחק: וכבשה כתיב. רב יוסף אמר, מהכא: אני אל שדי פרה ורבה, ולא קאמר פרו ורבו....

מאי הוה עלה? ת"ש, דאמר ר' אחא בר חנינא אמר ר' אבהו אמר ר' אסי: עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בכנישתא דקיסרי, ואמר: יוציא ויתן כתובה; ואי ס"ד לא מפקדה, כתובה מאי עבידתה? דלמא בבאה מחמת טענה; כי ההיא דאתאי לקמיה דר' אמי, אמרה ליה: הב לי כתובה, אמר לה: זיל, לא מיפקדת, אמרה ליה: מסיבו דילה מאי תיהוי עלה דהך אתתא? אמר: כי הא ודאי כפינן. ההיא דאתאי לקמיה דרב נחמן, אמר לה: לא מיפקדת, אמרה ליה: לא בעיא הך אתתא חוטרא לידה ומרה לקבורה? אמר: כי הא ודאי כפינן. יהודה וחזקיה תאומים היו, אחד נגמרה צורתו לסוף תשעה, ואחד נגמרה צורתו לתחלת שבעה; יהודית דביתהו דר' חייא הוה לה צער לידה, שנאי מנא ואתאי לקמיה דר' חייא, אמרה: אתתא מפקדא אפריה ורביה? אמר לה: לא. אזלא אשתיא סמא דעקרתא, לסוף איגלאי מילתא, אמר לה: איכו ילדת לי חדא כרסא אחריתא; דאמר מר: יהודה וחזקיה אחי, פזי וטוי

שולחן ערוך אבן העזר סימן א סעיף ב
אין מוכרין ספר תורה, אלא כדי ללמוד תורה ולישא אשה.

בית שמואל על שולחן ערוך אבן העזר סימן א סעיף ב
אין מוכרין ס"ת אלא כדי ללמוד תורה - בכלל זה איתא הספקת תלמידים ובכלל לישא אשה איתא להשיא יתומים כמ"ש בא"ח סי' קנ"ג ושאר ספרים נמי אסור למכור כמ"ש בי"ד סי' ר"ע, וכתב בחלקת מחוקק דוקא משום מצות פריה ורביה מוכרים ספר תורה אבל להשיא יתומה אין מוכרים כי היא אינה מצווה על פו"ר אלא דוקא להשיא יתום מוכרים משום פו"ר מיהו למ"ש לקמן דמוכרים ס"ת לקיים לערב אל תנח י"ל להשיא יתומה נמי מוכרים ס"ת לקיים לשבת יצרה דאשה נמי מצווה על שבת כמ"ש בתו' ב"ב דף י"ג ובתוספת גיטין דף מ"א ונכלל נמי בכלל לישא אשה היינו אפילו אם כבר קיים פו"ר כן מוכרים להשיא למי שקיים פו"ר או להשיא יתומה וכ"כ במ"א סי' קנ"ג מיהו מ"ש ססי"ג בהג"ה בשם הש"ג אשה אל תשב בלא בעל משום חשד משמע דאינה מצווה על שבת וכן משמע בתו' ריש חגיגה גם בתו' הנ"ל לא כתבו את זאת דאשה מצווה על שבת אלא לחד תירוץ ועיין בתשו' רד"ך כתב נמי האשה מצווה על שבת

שיטה לא נודע למי

מצוה בה יותר מבשלוחה ואף על גב דאיתתא לא מפקדא בפריה ורביה מדרבנן מיהא מחייבא אי נמי דאית לה שכר כמי שאיננן מצווה ועושה

ספר המקנה

הנה הר"ן [טו, ז גלפי ה"י] והים של שלמה [סי' 16] נדחקו בטעמא דמצוה בה אף דקיימא לן דאשה אינה מצווה על פריה ורביה. ויותר נראה דמכאן ראיה לשיטת התוספות בגיטין דף מא [ע"א נד"ה לישא] דאף דקיימא לן דאשה אינה מצווה על פריה ורביה, מכל מקום היא מצווה על עשה דשבת יצרה,

ותו נראה, דאף שאינה מצווה

על פריה ורביה, מכל מקום כיון שהיא רוצה להנשא לאיש אסורה להיבעל לו בלא קידושין משום לא תהיה קדישה, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות אישות [פ"א], אם כן הוי הקידושין מצוה כמו מצות שחיטה והפרשת תרומה ושילוח הקן דאינו מצווה על השחיטה ועל הפרשות תרומה אלא אם רצה לאכול אסור בלא שחיטה ובלא הפרשה, וכן בשילוח הקן דאינו מצווה לשלוח אלא אם רוצה ליקח הבנים וכיוצא בהן רבים, ואפילו הכי מברכים עליהן אשר קדשנו במצותיו, וממילא שייך בהן מצוה בה יותר מבשלוחה כדאיתא בנדרים דף לו [ע"א] גבי הפרשות תרומה "מצוה דיליה היא וניחא ליה למיעבדיה"³.

ונראה דהא דאמר ללישנא קמא גבי דידיה מצוה בו יותר מבשלוחו, לאו משום מצות פריה ורביה לחוד, דלא פסיקא אם כבר קיים מצות פריה ורביה, ותו, דאי משום פריה ורביה לחוד אין הקידושין אלא הכשר מצוה לחוד ולא דמי כל כך להא דר' ספרא, דהכנה דשבת מצוה מפורשת בתורה היא "והכינו את אשר יביאו" [שמו"ט טו ה']⁴. ולפי מה שכתבתי אתי שפיר, דהקידושין גופא הם מצוה שמכריזין עליהם⁵.

ברכי יוסף – חיד"א – אה"ע סימן א

ואשא עיני ודארה צחידושי קידושין לחד מקמאי דפוס קושטנ' שכתב דיש פ"צ אה"ע דאמרי' מלוה זה יותר מבשלוחה וז"ל ואע"ג דאיתתא לא מפקדא בפ"ר מדרבנן מיהא מחייבא ח"כ דאית לה שכר כמי שאינו מלווה ועושה ע"כ וכו' אלא סיניא קמא דקמשי מדרבנן מיהא מחייבא זוכי שקטה דהוי מפורש צחוספתא דשאה אשה לשנת כלל איש ולשנות כוס עיקרין ולינשא לסדרים ומוכח דלא מחייבא בפ"ר כלל אף מדרבנן. והכי דהט"א סוגיית טלחי פ' הבע"י דלא מפקדא כל עיקר זולת אס צאה טענה כי דו"ה אשה חוועדא לידא וכו'. והעיקר באיך סיניא דאית לה שכר כמי שאינו מלווה ועושה וכ"כ מהר"ר דן צחשונה כי צאה צט"ות הר"ן סי' ל"ז. וגם הר"ן צחשונתו סס כתב דאע"ג דאיתתא לא מפקדא אפ"ר מ"מ עלוה קעצדת כשהוא מתקדשת ונשאת ולכאורה נר' דכונתו כדצרי מהר"ר דן דאית לה שכר כמי שאינו מלווה ועושה. ח"כ כמ"ש המנהיג סס צתשו' הר"ן שהיא משייעת לאיש לקיים מלתו:

זמן קיץ עמוד 2